

Eskilstunos meno muziejus Švedijoje

Sigita BAGUŽAITĖ-TALAČKIENĖ

ESKILSTUNA

Nedidelis, bet be galo jaukus Eskilstunos miestelis išsidėstęs pietų centrinės Švedijos dalyje, Södermanlando (Södermanland) grafystėje, vos valanda kelio į vakarų pusę nuo Stokholmo. Čia gyvena gan judri bendruomenė, kurią sudaro apie 90 000 žmonių. Eskilstunos miesto istorija prasidėjo dar XII a. Miestelio įkūrėju laikomas anglas vienuolis šventasis Eskil, kuris Mälareno (Mälaren) ežero pietinėje pakrantėje įkūrė vienuolyną Tuna ir vyskupiją. Šis vienuolis buvo nužudytas vikingų ir palaidotas vienuolyno bažnyčioje Tunoje. Vėliau tiesiog vienuolio vardas buvo pridėtas prie jo įkurto vienuolyno pavadinimo ir gyvenvietė imta vadinti Eskilstuna. Miesto privilegija Eskilstunai, kuri apėmė ir Tunafordo (Tunaford) bei Karlo Gustavo miestelius Karl Gustavstaden, buvo suteikta tik 1659 m. Karlo Gustavo miestelis, kurio įkūrimą rėmė karalius Karlas Gustavas X, buvo įkurtas aplink kalvio Reinholdo Rademacherio kalvę Rademachersmedjorna. Nuo 1771 m. Karlo Gustavo miestas tapo laisvuju, kur manufaktūrų darbininkai ir amatininkai dirbdami savo dirbtuvėse buvo atleisti nuo mokesčių. Ilgainiui šis miestelis, tapęs vienu iš prekybos centrų, susiliejo su Eskilstuna (1879 m.). Įsibėgėjusi geležies ir plieno gamyba XVII - XVIII a. miestelyje sparčiai išaugo. Miestas tapo vienu svarbiausių industrinių Švedijos miestų ir buvo vadinamas plieno miestu Stålstaden. Eskilstunos fabrikų produkcija net sudarė konkurenciją kitų šalių produkcijai, kaip, pavyzdžiui, Šefildo (Sheffield) plienui iš Anglijos. Eskilstuna iki šiol išlieka vienu iš pagrindinių Švedijos metalo industrijos

Eskilstunos miesto vaizdas

Eskilstunos meno muziejus

centrų gaminančių išskirtinius stalo įrankius. Miestas taip pat siejamas su pasaulyje žinomais vardais kaip Volvo krautuvai ir pagrindinių detalių sunkiajai technikai gamybos skyriais Volvo bei Assa, spynų ir užraktų gamybos kompanija.

ESKILSTUNOS MUZIEJAI

Miestelio urbanizuotą, industrinį kraštovaizdį pagyvina Eskilstunos upė (Eskilstunaån ar dar vadinamos Torshällaån, Hyndvadsån priklausomai nuo to, apie kurią upės atkarpą kalbama), tekanti per miestelio centrą ir įtekanti į Hjälmaro (Hjälmaro) bei Mälareno (Mälaren) ežerus. Mieste be pramonės įmonių veikia nemažai švietimo įstaigų. Čia įsteigtas modernus Mälardaleno (Mälardalen) universitetas, kelios gimnazijos, bibliotekos. Edukacinė veikla stipriai plėtojama ir mieste veikiančiuose muziejuose. Vienas tokių yra Munktellio muziejus (Munktellmuseet). Jis įsikūręs prie Eskilstunos upės ir pristato Švedijos pramonės istoriją nuo XIX a. iki šių dienų. Čia galima apžiūrėti garo variklius, traktorius, transporto priemonių bei variklių konstrukcijas ir pan. Čia demonstruojamas pirmasis Švedijoje pagamintas traktorius (1913 m.) bei pirmasis ratinis krautuvai (1954 m.). Šiame muziejuje kiekvienas eksponatas yra veikiantis. Organizuotoms grupėms rengiami edukaciniai užsiėmimai, kurių metu galima pabandyti kiekvieno muziejaus eksponato darbą. Čia veikia dar vienas miesto muziejus – fabrikas, susijęs su technika, pramone, gamyba. Šiame muziejuje kiekvieno mėnesio sekmadieniais (išskyrus gruodžio ir sausio mėnesius) vyksta gyva istorinio garo variklio veikimo demons-

tracija. Čia veikia daug įvairių trumpalaikių teminių parodų. Įrengtas eksperimentinis – edukacinis kambarys, Šimtadarbis. Jo lankytojai gali pabandyti padaryti įvairių bandymų, turinčių sąsajų su tradicine ir modernia pramone bei gamyba Eskilstunoje. Čia savo gaminius pristato miesto pramonės įmonės, tokios kaip Volvo ir Assa. Vaikai gali pamatyti ir išsiaiškinti kai kurias fizikos veikimo dėsnius. Taip pat kol muziejaus ekspozicija dar uždaryta, čia rengiami edukaciniai užsiėmimai vaikams. Viena iš tokių programėlių yra skirta nedidelėms vaikų su negalia grupėms. Šiuos užsiėmimus vaikų auklėtojai tiesiog įtraukia į vaikų su negalia priežiūros įstaigų užsiėmimų planus ir į edukacines pamokėles renka kasdienių pamokų metu. Užsiėmimų metu pasitelkiama muzika, žaidimai ir paprastos dainelės, kurios lavina vaizduotę, skaičiavimą, atmintį ir pan.

► Eskilstunos mieste veikia įdomus Ebelingo (Ebeling) muziejus, kuriame sukaupta Alano ir Marianos Ebelingų (Allan and Marianne Ebeling) dailės bei fotografijų archyvas. Šį archyvą padovanojo garsus fotografas Bėkštrandas (Bäckstrand). Muziejuje ruošiamos trumpalaikės parodos bei ekskursijos, kurias lydi gidai. Eskilstunos apylinkėse veikia vienas iš geriausiai išsilaikiusių Švedijos dvarų (Lagersbergs seteri) vadinamas Karolinos dvaro rūmais. Jie datuojami XVIII a. Šiuose rūmuose galima apžiūrėti kelis visiškai įrengtus kambarius. Vasaros sezono metu čia veikia kavinė.

► Su miestelio istorija susijusi Rademacherio kalvė (Rademachersmedjorna), datuojama 1650 m. Ši kalvė laikoma seniausia gamybos vieta Švedijoje, kuri veikia iki šiol yra dirbama. Paveldosauginiu požiūriu neįkainojama vieta, miestui išaugus, šiuo metu yra Eskilstunos miesto centre. Visas kalvės kompleksas pritaikytas turistams lankytis ištisus metus. Svečiai supažindinami ir su kitais Švedijos tradiciniais amatais. Nameliuose įrengtose dirbtuvėse meistrai dirba, ir jiems padedant įmanoma išbandyti kiekvieną amatą bei įsigyti rankų darbo dirbinių. Lankytojams šiame komplekse siūloma įvairių užsiėmimų: galima apsilankyti vietiniame turguje, paklausti rengiamų koncertų.

Eskilstuna Art Museum in Sweden

Sigita BAGUŽAITĖ-TALAČKIENĖ

The author of the article presents Eskilstuna Art Museum which was visited as financed by the Nordic Council of Ministers bureau in Lithuania. It is located in an old gears factory Bolinderio Munktellio, in one of the biggest spaces, alongside preserving their historical as well as the cultural value. Museum's major collection is comprised of the 20th century Art pieces and creations of such artists as Albin Amelin, Sigrid Hjertén, Otte Sköld and the others. The strong side of the Eskilstuna Art Museum makes up the active exhibition arrangements, although museum is involved in the educational activities as well. Museum premises have several creative workshops, in which a variety of art-related activities take place, art cognition, expression of moods via colour, forms and the like. The museum also organizes educational excursions with a guide, during which the art cognition activities take place. Museum organises concerts, meetings with artists and conversations with them, various performances, film viewing, evenings of poetry reading and many other activities.

Čia veikia vasaros teatras, restoranas, kavinė bei Eskilstunos turizmo informacijos centras. Eskilstunoje yra ir Siormlandsgården (Sörmlandsgården) muziejus po atviru dangumi Djurgården (Djurgården) vietovėje. Čia pristatomas tipiškas švedų ūkis, įkurtas 1850 m. Tai populiarus vieta, kur vasaros metu yra rengiami muzikos, teatro vakarai, vyksta amatų dienos.

► Daugelis Eskilstunos mieste esančių muziejų neima jokio mokesčio už ekspozicijų lankymą. Taip pat kai kuriuose vyksta ir nemokami edukaciniai užsiėmimai. Tarp jų yra dar vienas mieste įsikūręs Eskilstunos meno muziejus (Eskilstuna Konstmuseum).

ESKILSTUNOS MENO MUZIEJUS

Praeitais metais organizuoto Lietuvos muziejų asociacijos ir Šiaurės ministrų tarybos biuro Lietuvoje projekto „Muziejai visiems“ dalis buvo stažuotė viename iš Skandinavijos šalių muziejų. Dalyviai turėjo susipažinti su muziejuose vykdomomis edukacinėmis programomis, pasidalinti savo patirtimi. Aš turėjau galimybę apsilankyti Eskilstunos meno muziejuje, įsikūrusiame Bolinderio Munktellio senajame krumpliaračių fabrike, vienoje iš didžiausių erdvių, kurios turi istorinę bei kultūrinę vertę. Tokiu būdu vietos miesto valdžios sprendimu nebeuždomamos pramoninės erdvės pritaikomos miesto reikmėms, išsaugoma jų paveldosauginė bei istorinė vertė. Tokio projekto dalimi tapo ir Eskilstunos meno muziejus.

► Eskilstunos meno muziejus buvo įkurtas dar 1937 m. Tai buvo pirmasis dailės muziejus Švedijoje, kuris buvo įkurtas ne didmiestyje. Inicijatyvą ėmėsi Eskilstunos miesto menininkų bendruomenė. Muziejus priklausė miesto savivaldai ir tuo metu veikė senajame miesto ligoninės pastate, kuris buvo pastatytas 1871 m. Architektas Frejus Klemingas (Frej Klemming) buvo įgaliotas rekonstruoti senąsias ligoninės patalpas ir pritaikyti meno muziejaus reikmėms. Muziejaus atidarymas įvyko 1937 metų gegužę. Jame garbės svečio teisėmis dalyvavo Švedijos princas Eugenijus (Prins Eugén).

► Prasidėjus Antrajam pasauliniam karui Eskilstunos dailės muziejus buvo uždarytas. O po karo, jau 1946 m. čia atidaryta pirmoji Otto G. Karlsundo (Otto G Carlsund) paroda „Mano atvaizduose grožis tarpsta“ („I många former trivs det sköna“). Šioje parodoje buvo septyniolikos įvairaus amžiaus dailininkų darbai, tarp kurių ir abstrakcijų bei akademinio atlikimo darbų. Šiuo metu muziejuje eksponuojami penki Otto G. Karlsundo tapybos darbai pavadinti „Manifestas“ („Programförklaring“), kurie yra vieni iš traukos objektų muziejuje. Vėliau Eskilstunos miesto valdžia 1948 m. iš Eskilstunos dailininkų sąjungos (Eskilstuna Konstförening) perima didžiulę meno darbų kolekciją. Ją sudarė 100 tapybos darbų, 17 skulptūrų ir 340 grafikos darbų. Ši kolekcija buvo perduota saugoti ir eksponuoti Eskilstunos meno muziejui. Eskilstunos dailininkų sąjunga iki šiol palaiko ryšius su Eskilstunos dailės muziejumi, kurio patalpose rengia savo narių kūrybos parodas. Vienu iš tokio bendradarbiavimo pavyzdžių galėtų būti 1955 m. surengta memorialinė Gustavo Alberto (Gustave Albert, 1866–1905) paroda kartu su kitų Eskilstunoje gimusių menininkų darbais. Gustavas Albertas buvo garsus švedų dailininkas, vėliau dirbęs kaip kraštovaizdžio dailininkas Prancūzijoje. Eskilstunos meno muziejuje saugoma gan didelė šio garsaus dailininko vertingos kolekcijos dalis.

► Muziejaus veiklos istorijoje buvo surengta nemažai svarbių,

išskirtinių parodų. Viena tokių surengta 1960 m. Ši paroda „Siormlando žvaigždės“ („Sörmlandssalongen“) buvo eksponuojama ištiesus metus keliaudama tarp Eskilstuna, Södertälje, Nyköping ir Katrineholm miestų muziejų. Didžiulė Bror Hjorto (Bror Hjort) dailės darbų ir skulptūrų paroda, surengta 1976m., buvo skirta Eskilstunos dailininkų sąjungos veiklos 50-ties metų sukakčiai pažymėti. Erico Grate (Eric Grate) ekstensyvi skulptūrų paroda muziejuje buvo surengta 1981 m. Po parodos buvo įsigytos pora skulptūrų – „Yxmannen“ ir „Venus“ – bei šiuo metu eksponuojamos viešosiose Eskilstunos miesto erdvėse. Tais pačiais metais buvo surengta Oskaro Reutersvērdo (Oscar Reutersvärd) darbų paroda, kur rodytos jo „neįmanomos figūros“ („impossible figures“).

► Eskilstunos meno muziejus švęsdamas 50-ties metų veiklos sukaktį, 1987 m. surengė išskirtinę parodą. Jos puošmena tapo princo Eugeno paveikslas „Senieji rūmai“, kuris buvo nutapytas 1893 m. vasarą, kai princas lankėsi Sundbyholm (Sundbyholm) rūmuose, esančiuose 9 km į šiaurę nuo Eskilstunos miesto.

► Eskilstunos meno muziejuje 1990 m. buvo eksponuota Veros Nilsonos (Vera Nilsson) tapybos darbų retrospektyvinė paroda. Po metų muziejus įsigijo didžiulę V. Nilsson darbų kolekciją. 1995–1996 m. buvo surengta pakartotinė didžiulė Eskilstunoje gimusio garsiojo menininko Gustavo Alberto darbų paroda, kurią sudarė daugiau nei 70 autorius darbų. Šio dailininko darbai be Eskilstunos meno muziejaus dar yra rodomi Suomijos Mellersta muziejuje Juveskiulės (Jyväskylä) mieste ir Princo Eugenijaus namų Waldermarsudde muziejuje, Stokholme.

► Eskilstunos meno muziejus 1997 m. švęsdamas 60-ties metų veiklos jubiliejų surengė parodą „Daktaras ateina“ („Doktorn kommer“), kur dailės kūriniuose vyravo ligos, sveikatos, medicinos ir vaistų temos. 2000–2004 m. į muziejų atėjus naujai kūrybingai vadovybei buvo surengta daugybė trumpalaikių parodų, kuriose dalyvavo nemažai išskirtinių menininkų, tokių kaip Jonas Nobel, Markus Degerman, Patrik Gustavsson, Ylva Sanner, Susanna Gunnarson, Anna Nyberg, Alexandra Skarp, Johanna Billing, Lars-Erik Wahlberg and Cecilia Darle. 2004-tieji buvo dar vieni Eskilstunos meno muziejaus pokyčių metai. Miesto valdžios sprendimu meno muziejus buvo perkeltas į Munktellstaden – vieną iš senojo fabriko pastatų. Muziejus užėmė buvusių dirbtuvių A patalpas, kurios priklausė Bolinder Munktell senajai krumpliaračių gamyklai. Dirbtuvių patalpos buvo restauruotos ir pritaikytos muziejaus reikmėms. Rekonstrukcijos darbus atliko architektų kompanija iš Eskilstunos „AQ Arkitekter“.

► 2005 m. sausio 9 d. Eskilstunos meno muziejus laikinai buvo uždarytas, kol vyko naujų muziejaus patalpų rekonstrukcija. Tų pačių metų rugsėjo 1 d. muziejų administruoti imasi Kultūros ir laisvalaikio valdymo departamentas. Kiti miesto muziejai, kurių kryptis daugiausia kultūrinė-istorinė, yra vadovaujami remiantis Eskilstunos miesto muziejaus vardu, administruojami per vietos savivaldos struktūras. 2006 m. birželio 2 d. Eskilstunos meno muziejuje buvo atidarytos naujos rekonstruotos patalpos, kurios pritaikomos tiek nuolatinei ekspozicijai tiek ir trumpalaikėms parodoms bei kitai veiklai.

► Šiuo metu muziejaus pagrindinę kolekciją sudaro XX a. dailės kūriniai bei darbai tokių dailininkų, kaip Albin Amelin, Sigríd Hjertén, Otte Sköld ir kt. Muziejus turi nusistatęs kelias pagrindines savo veiklos kryptis: aktyviai veikti tam, kad sukurtų

atvirą bendravimo ir susitikimų erdvę, kur galėtų komunikuoti žmogus ir menas, taip pat plėtoti įkvepiančias edukacines programas. Muziejus siekia būti centru bendruomenei, mokykloms, kur būtų galima susipažinti su amatais, profesijomis bei pramonės šakomis. Muziejus siekia prietrukti naujų ir išlaikyti nuolatinius lankytojus per koncentraciją į šiuolaikinį meną ir į jo globalumą bei įvairiapusius išraiškos būdus. Taip pat siekiama kviešti žymius menininkus, kurie sudarytų Södermanlando (Södermanland) kuriančios meno bendruomenės pagrindą.

► Eskilstunos meno muziejaus stiprybę sudaro aktyvi parodinė veikla. Per 2007 metus čia buvo surengta keturiolika parodų. Metų pradžia buvo pažymėta iškart trimis garsių menininkų parodomis. Viena iš jų buvo skirta suomių menininkei Vesa-Pekka Rannikko, kuri anksčiau priklausė keletui garsių menininkų grupių, o šiuo metu pristato asmeninius projektus. Ji daugiausia užsiima tik skulptūromis, kurios pateikiamos netradiciniais išraiškos būdais. Naudodama specifinę techniką ir dirbdama su pigmentinio gipso pasta ji stengiasi surasti kontaktą tarp statikos ir dinamikos. Ši menininkė įkvėpimo semiasi iš filmų, kuriuose judesys ir šviesos yra centrinės sudedamosios dalys. Antrą parodą buvo pristatyta Alexis Oyola videoinstaliacija „Pandemija“ („Pandemi“), kurioje autorius pateikė vaizdus iš savo gyvenimo su itin kritiškais klausimais, pateikiamais šiuolaikinei visuomenei. Čia jis koncentruojasi ties klausimais apie integraciją, susvetimėjimą, nacionalinį identitetą, religiją ir tradicijas. Šio vaizdo darbo premjera įvyko Eskilstunos meno muziejuje. Trečioji paroda, surengta 2007 metų pradžioje, pristatė juvelyrės Anna Unsgaard darbus. Ši paroda pavadinta „Po savanos medžiais guli liūtas“ („Under trädet på savannen låg ett lejon“). Pateiktais darbais autorė pasakojo istoriją remdamasi savo įspūdziais, kai aptiko seną, jos seneliams priklausiusį lagaminą. Tai buvo lagaminas iš ilgų kelionių. Lagamine aptikti keletas ritinėlių žolės užima centrinę pasakojimo vietą ir tampa labai svarbiu jos parodoje pristatomų juvelyrinės dirbinių elementu.

► Praėjusiais metais muziejuje surengtomis parodomis buvo pažymėta keletas jubiliejų. Paroda „Popartas – amžinai jauni“ (Pop Art – Forever Young) buvo skirta pažymėti Amerikietiško poparto judėjimo sukakčiai, su pasaulyje žymių menininkų, tokių kaip Jim Dine, Frank Stella, James Rosenquist, Robert Rauschenberg, Nicholas Africano ir Robert Kushner, darbais. Daugelis parodos darbų buvo pirmą kartą rodomi Švedijoje. Kita paroda buvo skirta Suomijos dailininkų organizacijos „Suomiart“ 30 metų sukakčiai pažymėti. Eskilstunos meno muziejus šios grupės narius pakvietė į savo muziejų pristatyti darbus ir kartu suteikė galimybę lankytojams susipažinti ir palginti „Suomiart“ darbus su kitais šiuolaikiniais Suomijos menininkų darbais, kurie tuo pat metu atskira paroda „Suomijos menas“ buvo eksponuoti muziejuje. Taip pat pažymėta švedų menininko Harry Moberg 60 metų kūrybinė sukaktis. Šis menininkas, kuris yra ne tik tapytojas, bet ir skulptorius, grafikas, bei keletu meno knygų autorius, nuo 1947 m. periodiškai gyveno tiek Švedijoje, tiek ir Prancūzijoje. Ši jo gyvenimo patirtis atsispindi ir kūrybos darbuose.

► Stažuotės metu Eskilstunos meno muziejuje teko apžiūrėti kaip tik dvi įrengiamas parodas. Vieną jų pristatė Albin Karlsson instaliaciją. Šis darbas skirtas diskusijai apie tai kas bendra, o kas laikina. Kas nutinka, kai mes nuosekliai ką nors darome kiekvieną minutę? Kas nutinka nuolat? Tai pagrindiniai auto-

riaus keliami klausimai. Albin Karlsson 2005 metais gavo Beckers meno apdovanojimą, kurio pagrindinė skyrimo motyvacija buvo: „originaliausiam laiko poetui, per savo techninį kūrinį privertusiam mus pamatyti pagrindinę nenumaldomą laiko pusę ir tragikomišką laiko slinkimą“. Šis autorius parodinėje erdvėje pristatė du techninius įrenginius, kurių vienas salės kampe, primenantis robotą humanoidą, žygiavo apskritu ratu ir jam apėjus ratą po 60 sekundžių iš įrenginio, pakabinto salės palubė nukrisdavo vienas lašas tam tikros medžiagos. Tokiu būdu po kurio laiko salės viduryje stalagmito augimo principu užauginama cilindro formos figūra. Tuo metu įrengiama kita paroda pristatė švedų menininkės Maria Boij keramines skulptūras. Šia paroda autorė siekė perteikti stiprų įspūdį, apie kasdienį gyvenimą, egzistencines problemas bei suteikti komforto pojūtį mūsų pačių neužbaigtume. Ši menininkė gyvena ir dirba Stokholme, kur veda edukacinius užsiėmimus „Konstfack“ meno amatų ir dizaino koledže.

► Be parodinės veiklos plėtojimo muziejus neapleidžia ir edukacinės veiklos. Veikia kelios kūrybinės dirbtuvės, kur vedami įvairūs užsiėmimai, susiję su dailė, meno pažinimu, nuotaikų raiška per spalvas, formas ir pan. Taip pat organizuojamos edukacinės ekskursijos su gidu, kurių metu vyksta meno pažinimo užsiėmimai. Organizuojami koncertai, vakarai bei pašnekesiai su menininkais, įvairūs vaidinimai, filmų peržiūros, poezijos skaitymai ir daugelis kitų užsiėmimų. Muziejaus edukacinės programos daugiausia pritaikytos mokyklinio amžiaus vaikams. Šių edukacinių užsiėmimų metu vaikus siekiama sudominti per praktinius užsiėmimus, kūrybą. Kiekvieno mėnesio pirmasis sekmadienis kūrybinėse dirbtuvėse skirtas vaikų ir tėvų bendriems užsiėmimams. Antradieniais apie pirmą valandą dienos yra vedamos ekskursijos, kurių metu galima susipažinti su muziejaus ekspozicija ar pagilinti žinias meno srityje. ■

Sigitos Baguzaitės-Talačkienės nuotr.

Kūrybinės dirbtuvės